

מרכז הלכה והוראה

המרכז
האקדמי
לב

בישול אחר בישול [א']

- א. משנה שבת קמה:; וגמ' עד הנקודתיים.
- ב. בישול אחר בן דרוסאי: תוס' ל"ט. ד"ה כל שבא בחמין (בתחילתו); תוס' שבת לו. ד"ה חמין (בתחילתו); רשב"א לט. ד"ה גמרא כל שבא בחמין; חידושי הר"ן (הישנים) קמה: ד"ה מתני' כל שבא; ובדף לט: ד"ה האי קדרה חייתא; [רמב"ן לו: ד"ה או דלמא]; רמב"ם פ"ט ה"ג; מ"מ שם, המבשל על האור [מ"מ ה"ד]; כ"מ ה"ג.
- ג. טור ש"ח, ד, "אפילו תבשיל שנתבשל... והיתה יבשה"; בה"ל ש"ח, ד, ד"ה שייך בו בישול וד"ה אפילו בעודו רותח [תוספת בישול על ב"ד, שאינו מגיע לכ"צ: ט"ז ש"ח ס"ק ט וס"ק יא; מ"ב ס"ק נ וס"ק כז].
- ד. בישול אחר בישול בלח: שבת לד. למטה "אמר רבא מפני מה... ירתיח"; רש"י ד"ה משחשכה; רא"ש שבת פרק ג' ס"ס י' "ולמאי דפרשינן" וסימן י"א; קיצור פסקי הרא"ש, ג', יא; ריטב"א לט. ד"ה כל שבא בחמין; רבינו ירוחם נתיב יב ח"ג (סט.) "וכתב הר' יונה וכל זה... " עד "כתב הרשב"א"; ב"ח ש"ח ד "ולעניין הלכה הביא בית יוסף"; ט"ז ס"ק ד.
- ה. נוזל שהורק מכלי ראשון: עליות דר' יונה, ב"ב יט. ד"ה תנן התם, בסופו מ"ויש ליהזרה"; ר"ן שבת (כב. באלפס) ד"ה והרב ר' יונה.
- ו. טור, ב"י, שר"ע ונר"כ, מ"ב בה"ל ושעה"צ, ש"ח ד. וכן בשר"ע ש"ח, ח, וש"ח טו.
- ז. פסק ההלכה בנוזל שהורק מכלי ראשון: רנ"ג, ד; שר"ת יחווה דעת ח"ד סימן כ"ב [שר"ת תפלה למשה ח"א סימן ה', ובהסכמת הרב עובדיה בפתחה לספר ובהערות שם].
- ח. לא נצטנן לגמרי לרמ"א: ד"מ רנ"ג, ז; מג"א רנ"ג ס"ק לז; פמ"ג ש"ח, א"א ס"ק לט [פמ"ג רנ"ג א"א ס"ק מב]; חז"א סימן ל"ז ס"ק יג "כתב הרמ"א"; שר"ת אג"מ א"ח ח"ד סימן ע"ד, בישול, אות ב'; שר"ע הרב ש"ח, ט; מ"ב רנ"ג ס"ק פד [מג"א שם ס"ק לב]; מ"ב ש"ח ס"ק סה; שש"כ, א' ג. אגלי טל [יד; ובהשמטות לס"ק יד].
- ט. הגדרת לח ויבש: ב"י רנ"ג, ב ד"ה ומ"ש רבינו עד "הוי מבשל גמור"; וב"י ש"ח (פב: בישן; תב בחדש) "והא דאמרינן..." (עד "אבל הרמב"ם"); מנחת כהן, משמרת השבת, שער שני פרק ב' ד"ה התנאי השני "ונראה לי שאפילו יש מעט שומן... לשיעורין כן נראה לי"; א"ר ש"ח ס"ק יא; פמ"ג רנ"ג מש"ז ס"ק יג; שר"ע הרב ש"ח, יא; שש"כ, א, הע' לט; שר"ת אג"מ ח"ד א"ח סימן ע"ד בישול אות ז; שר"ת יב"א ח"ז סימן מ"ב, אותיות ו-יא.
- י. סיכום ודיון בדעות הראשונים והשר"ע, במנחת כהן (כדאי להשתמש במהדורה החדשה, תשנ"ה), משמרת השבת, שער שני, פרקים א-ב (סיכום בהיר, ממצה ונפלא); אגלי טל, סעיפים ז-ח, ובהערות שם.

חידושי הריטב"א

[לט, א] כל שבא בחמין מלפני השבת. פי' כל מליח שבא בחמין מלפני השבת הרי הוא כמבושל ולפיכך שורין אותו בחמין בשבת. פי' לפי שאין בישול אחר בישול¹. והקשו התוספות² דהא אמרי' בפ"ק³ מפני מה אין טומנים משחשיכה בדבר שאינו מוסיף גזרה שמא ירתיח, כלומר שיתן אותה על גבי האש כדי להרתיח אם ימצאנה, צוננת⁴ אלמא יש בישול אחר בישול דהתם אפי' בקדרה מבושלת איירינן. ותירצו דהתם הוא בדבר לח דשייך בשל מבושל, אבל בדברים יבשים כגון בשר ודגים לא שייך בשל מבושל⁵. ולא נהירא. והנכון בעיני דהתם הוא על ידי האור ממש דמחזי כמבושל⁶ אבל הכא שרינן בתולדות שאין דרך בישול בכך⁷, והיינו נמי דשרינן חזרה בתבשיל שהגיע למאכל בן דרוסאי על גבי כירה גרופה וקטומה ואי⁸ לא מיחזי כמבושל, וכן מותר להחם כנגד המדורה מהאי טעמ⁹.

1 עי' רש"י כאן ולקמן קמה, ב. ד"ה כל, רמב"ם פכ"ב מה"ש ה"ח, טור וב"י סי' שיח. וע"ע באורך שו"ת גינת ורדים אור"ח כלל ג סי' ב"ט. 2 לפני' ליתא אך כ"ה ברא"ש בפירקין סי' יא ועי' בב"י שם ד"ה אפי'. 3 נדצ"ל: בפרקא דלעיל (לד.א). 4 וכ"פ רש"י שם (ד"ה שמא) דירתחנה ונמצא מבשל בשבת. 5 צ"ע מה ענין בשל מבושל לכאן. ואולי כוונת רבנו לראית הרא"ם בספר יראים [קלד, ב] דיש כשול אחר צליה מדאמרינן בפסחים מא, א צלאו ואח"כ בשלו חייב ובתוס' שם (ד"ה אמר) כתבו דאף לר"י (דמיניה מוכיח הרא"ם) ילפינן האי רינא מקרא דבשל מבושל, וא"כ כוונת רבנו לדמות בישול אחר בישול בלח לבישול אחר צליה לסברת הרא"ם, וע"ע סמ"ק מלאכת אופה. 6 עי' בטל אורות (לט, א) שהביא דברי רבנו כאן ופי' דכוונתו למבשל ממש דאורייתא דאל"כ הו"ל גזירה לגזירה באיסור ההטמנה, ור' בספר שביתת השבת (מלאכת מבשל סקכ"ד) שדחה דבריו ופי' דברי רבנו כפשוטם דמיחזי כמבושל, וכ"מ לקמן מ, ב ד"ה ואסיקנא. 7 לפי"ז משמע דאין בישול אחר בישול אף בדבר לח (וכ"מ לקמן מ, ב ד"ה ואסיקנא), וכ"נ דעת הרמב"ם (פ"ט ה"ג ופכ"ב ה"ח) והרשב"א שלא חילקו בין לח ליבש, וע"ע בב"י סי' שיח (סוד"ה אפי') שכ"ד הר"ן. ובשו"ע סי' שיח ס"ד פסק כדעת הרא"ש, הסמ"ק והטור וכת"י הראשון של רבנו שבדבר לח יש בישול אחר בישול. 8 נדצ"ל: דהא לא מיחזי כמבושל (עי' לעיל לו, ב ד"ה גמרא והע' 23). 9 עי' לעיל לח, ב ד"ה ואסיקנא והע' 51.

חידושי הרשב"א

[לט, א] גמרא כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת. פי' שבא בחמין מלפני השבת ונתבשל כמאכל ב"ד, דשוב אין בו משום בשול¹⁸⁶, והלכך שורין אותו אפילו בחמין בכלי ראשון. אבל לא נתבשל כמאכל בן דרוסאי והוי דבר שמתבשל בכלי ראשון כתבלין וכיצא בזה אסור, וכדתנן בפרקין¹⁸⁷ האלפס והקדרה שהעבירן מרותחין לא יתן לתוכן תבלין.

136 כ"ה בכת"י, ובנדפס: בשולי עכו"ם. ועיין באג"ט מלאכת אופה אות י' סק"ד. רבינו לשיטתו (לעיל יח, ב בד"ה צמר) דכל תבשיל שהגיע למאב"ד אין בו משום בישול. ועיין בבאור הלכה סי' שיח ס"ד סד"ה אפילו שמבאר שיטות הראשונים בזה. והתוס' בד"ה כל כתבו דצריך שיהיה מבושל לגמרי מע"ש. וכתבו הראש יוסף והבה"ל שם דתוס' ס"ל דגם בתבשיל שהגיע למאב"ד יש בו משום בישול. אמנם בחי' הר"ן כתב דגם תוס' ס"ל דאי נתבשל כמאב"ד אינו חייב משום מבשל. 137 לקמן מ, א.

חידושי פרק שבת אחד ועשרים הרין

[97 קמה:]

מתני' כל שבה בחמין מלפני השבת . י"מ דאפי' לא נחבשל כל לרכו מבעוד יום אלא כמאכל בן דרוסאי או יותר כגי . וזה קשה דהא מלממק ויפה לו אסור לשהותו ע"ג כירה וב"ש לשהותו בחמין . והנכון שנחבשל כל לרכו מבעוד יום ושורה אוחו בחמין בשבת להיות נימוח :

חידושי פרק שבת ראשון הרין

[97 יח:]

האי קדרה חייחא חי בשיל שפיר דמי בשיל ולא בשיל אסור . י"מ אס נחבשל כל לרכה שפיר דמי להגיחה דחו לא בעיח חיחוי , בשיל ולא בשיל כלומר שלא נחבשלה כל לרכה אסור דשמח כוונתו לאכלה בלילה ואחי לחייו , וכן נראה שפי' רש"י ז"ל , אלא שקשה לו דא"כ היכי קרי לה קדרה חייחא , אלא הנכון בשיל כמאכל בן דרוסאי בשיל ולא בשיל כמאכל בן דרוסאי :

מגיד משנה

זמנים. הלכות שבת פ"ט

כסף משנה

ג המפקיע את הביצה וכו'. פי' כירה (שם ל"ח:) במשנה ולא יפקיענה בסודרין ור' יוסי מתיר ולא יטמינה בחול ובאבן דרכים בשביל שהללה. ובגמ' אמר רב נחמן בחמה כ"ע לא פליגי דשרי בחולדת אור כ"ע ל"פ דאסור כי פליגי בחולדת חמה מר סבר גוריין תולדת חמה אטו תולדת אור ומר סבר לא גוריין ופסק רבינו כת"ק והיתר החמה מבואר פרק כ"ג: וכן המבשל בחמי טבריא וכו'. בגמרא אמר רבינא ש"מ המבשל בחמי טבריא בשבת חייב ואסיקנא מאי חייב נמי דקאמר מכת מרדות דרבנן: המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו וכו'. פרק חמין (שם קמ"ה:): במשנה כל שבה בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת ואמרו בגמ' כגון מאי אמר רב ספרא כגון מרנגולמיה דר' אבא. ופי' כגון מאי הוא מבושל כל לרכו בחמין מלפני השבת כדי שיהא מותר לשהותו בחמין בשבת כגון מרנגולמיה דר' אבא שהיתה מלוחה ביותר והיה די לה ציאה בחמין ומכאן שהמבשל דבר המבושל אפילו באור ממש פטור שאם היה בו משום בשול אפילו בחמי האור היה חייב. ודעת הרשב"א ז"ל וקצת מהמפרשים שכל שנחבשל כמאכל בן דרוסאי שוב אין בו משום חייב בשול דבר תורה ומ"מ באור שנחלקו פרק כירה (שם מ"ג:): שכן אם יש בו

ג המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל צרכו וכו' פטור. נראה מדברי רבינו שכל שלא נחבשל כל לרכו אע"פ שהגיע למאכל בן דרוסאי שייך ביה בשול וחייבו מיחייב. והרמ"ך כתב נראה מדבריו שאם אינו מבושל כל לרכו אע"פ שנחבשל כמאכל ב"ד חייב משום מבשל, וק"ל א"כ לדבריו הא"ך מותר לשהות ע"ג כירה גרופה וקטומה דבר הנריך לו לאכול בלילה נחוש דילמא מניס כדגוריין כגמר לזירה דבעינן עקורה וטובה אלא לאו ש"מ דכל דבר שנחבשל כמאכל בן דרוסאי אס מבושלו יותר אין בו משום מבשל כדאמרין כל שבה בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת ומרנגולת דר' אבא מפרשי לה שלא כדברי הר"י, עכ"ל:

ג המפקיע את הביצה בבגד חם או בחול ובאבן דרכים שהן חמים מפני השמש אע"פ שנצילת פטור. שתולדות חמה אינם כתולדות האש. אבל גזרו עליהן מפני תולדות האור. וכן המבשל בחמי טבריה וכיוצא בהם פטור. המבשל על האור דבר שהיה מבושל כל ואוצרכו או דבר שאינו צריך בישול כלל פטור:

ממש אסור זה נלמד מדין חזרת מלממק ורע לו כזכר פ"ג ופטור הוא. ומה שכזה וכן דבר שאינו צריך בישול פטור הוא ונלמד ממה משום בשול אס לאו מכאן שדבר שאינו צריך בשול אין בו בשול לדברי הכל:

ספר רבנו ירוחם, קושטא רע"ו 1516 למניינם

רבינו ירוחם - תולדות אדם וחווה נתיב יב חלק ג דף סט

טור א

וכתב הר' יונה וכל זה שאמרנו שמחזירין דוקא שהגיע מבעוד יום למאכל בן דרוסאי אבל אם לא הגיע לא יחזיר אם נטל ואפילו הגיע אם שהה בעודה בידו עד שנצטנן התבשיל אסור להחזירה אם יש בה רוטב דכל דבר שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן כשהחזירו על גבי כירה ומצטמק הוי מבשל גמור ע"כ. ומכל מקום מוכח מהגמרא שאם לא נצטנן אפילו שנה מרתיחתו קצת מותר להחזיר. נשים שטומנות מים חמין ונותנות לתוך הקדירה בשבת ונהגו מה שאין כן לעשות והוא טעו' גמור שהרי זה כמפנה ממיחם למיחם ומכיר' לכירה שכתבתי למעלה שאסור ואפילו שנתן המים בכלי ע"ג קדירה מערב שבת אסור לתת מן המים בתוך הקדירה בשבת דהא איפשר שלא הוחמו כל צרכן מערב שבת והוי כמבשל ואפילו הוחמו כל צרכן מערב שבת לשנותן מהמי' בקדירה צריך התבשיל להצטמק וזה יפה לו ונמצא הוא מבשל כי כבר כתבתי למעלה שאפילו הוחם או נתבשל כל צרכו מערב שבת שאם נצטמק ויפה לו שאסור לשהותו והוא הדין להחזירו.

עליות דרבנו יונה כ"צ יט. גנזי ראשונים / בבא בתרא

תנן התם במה טומנין ובמה אין טומנין אין טומנין לא בגפת וכו'. וליש אם כל

כמאכל בן דרוסאי מניחו ע"ג כירה אע"פ שאינה גרופה וקטומה. ויש ליוהר שלא ליתן מים בקדירה סמוך לבין השמשות אלא א"כ ירתיחו המים ויתבשלו מבעוד יום, ורבים טעו^א בענין הטמנת החמין שמטמינים אותו ע"ג כירה קטום. ומכשלה גדולה תחת יד (קצה) [קצת] העם שטומנין קומקום של מים חמין ליתן לתוך הקדירה בשבת כשהתבשיל מצטמק, ופעמים שהא' אין היד סולדת בו, והאחד סולדת בו ומתבשל זה בזה, ונמצאו מבשלים בשבת. ואפילו אם שניהם היד סולדת בהם איכא למ"ד בירוש' ע"פ עירוי אינו ככלי ראשון. וכשמערין המים לאלתר שיצאו מן הכלי אע"פ שהן רותחין פסק כח רתיחתן מלבשל כדין כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלין בתוך כלי ראשון, ומים מבושלין אם פסקה רתיחתן יש בהם משום בישול^ב. ואע"פ שאין כאן מקומן של דברים הללו, הארכנו בהם להרים מכשול מדרד העם.

שו"ת יחווה דעת ח"ד סימן כ"ב

שאלה: האם מותר לערות מים רותחים בשבת אל תוך התבשיל שנצטמק, לאחר שהורד התבשיל מעל האש?

תשובה: כתב רבינו יונה באגרת התשובה (יום ה' כלל א' סימן ג'): מכשלה גדולה בידי מקצת העם, שטומנים מערב שבת קומקום של מים חמים, כדי לתת לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק, ופעמים שהמים אינם חמים כל כך שהיד סולדת בהם, וכשמערים אותם לקדרה שהיד סולדת בה מתבשלים בתוכה, ונמצאו מבשלים בשבת. ועוד שאפילו אם המים חמים הם רותחים והיד סולדת בהם, כשמערים אותם מתוך הקומקום, פסקה רתיחתם לאלתר, ואינם יכולים לבשל, כדין כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלים בקדרה שהיא כלי ראשון, ומים מבושלים שפסקה רתיחתם יש בהם משום בישול. וכן הובא בנימוקי יוסף (פרק ב' דבבא בתרא י"ט ע"א) ע"ש. והר"ן (שבת, ריש פרק במה טומנין מ"ח ע"א) הביא דברי רבינו יונה, וכתב לחלוק על זה, משום שהלכה רווחת בידינו (שבת קמ"ה ע"ב), כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת, לפי שאין בישול אחר בישול. ולא ידענו הפרש בין מים מבושלים לתבשיל אחר, והדבר צריך עיון ובדיקה. ע"כ. (וכן כתב הר"ן בחידושים המיוחסים להריטב"א שבת מ"ח ע"א בד"ה ומנהגינו). ורבינו המאירי בספר בית הבחירה (שבת, ריש פרק כירה, בד"ה זו היא, עמוד קמ"ב), הביא דברי רבינו יונה הנ"ל, שערער על מה שנהגו לערות מים רותחים לתוך קדרת תבשיל שנצטמק, שאפילו שניהם היד סולדת בהם, עירוי אינו כדין כלי ראשון שמבשל, ומיד כשמערה את המים פסקה רתיחתם לאלתר, ונעשו כדין כלי שני שאינו מבשל, ומתבשלים בתוך הקדרה שהיא כלי ראשון, ומים מבושלים שפסקה רתיחתם יש בהם משום בישול, ודברים נכונים הם. ע"כ. אולם במאירי (שם מ ע"ב עמוד קנ"ד, בד"ה מביא) כתב בשם גדולי הדורות, שכל שנתבשלו המים מאתמול אין בהם עוד משום בישול, ולכן התירו לערות מים חמים בתוך החמין כמנהג של עכשיו. ע"כ. והכוונה היא להרשב"א שהובא בבית יוסף / אור"ח / (סימן רנ"ג), שדעתו להתיר בזה, ודלא כרבינו יונה. וכן כתב בשו"ת בשמים ראש (סימן קפ"ו), שאין דין בישול במים הרותחים מערב שבת. ע"ש. וכן בארחות חיים (הלכות שבת אות נ"ג) כתב, שפשט המנהג אצל הנשים להתיר בזה, ובלבד שלא יעשו כן בעוד הקדרה על האש, ושכן כתב רבינו יונה שאסור אפילו היו המים חמים ביותר, אבל ביורה עקורה אין בזה משום בישול. ע"ש. (ומה שכתב בשם רבינו יונה, אינו מדויק, כי רבינו יונה אסר אפילו כשהקדרה הורדה מעל האש). ומרן הבית יוסף (סימן רנ"ג) כתב, שדעת רבינו ירוחם לאסור כדברי רבינו יונה. וכתב עוד, שרבינו הגדול רבי יצחק אבוהב תירץ קושית הר"ן הנ"ל, כי מה שאמרו כל שבא בחמין מלפני השבת שורין אותו בחמין בשבת, זהו דוקא בדבר יבש, כגון התרנגולת של רבי אבא שהיתה מבושלת מערב שבת, והיה נותן אותה לתוך תבשיל

חם בשבת כדי לחממה, (שבת קמ"ה ע"ב), אבל דבר לה, כגון מרק חם, או מים חמים שפסקה רתיחתם, יש בהם משום בישול. וכמו שחילק כן בפירוש רבינו הטור לקמן / אור"ח / (סימן שי"ח). וכן דעת רש"י והרא"ש. וסיים על זה מרן הבית יוסף, ולכן נכון למחות בידי הנוהגים היתר בדבר, כיון שהרבה פוסקים אוסרים. ע"כ. וזו לשון מרן בשלחן ערוך / אור"ח / (סימן רנ"ג סעיף ד'): יש למחות בידי הנוהגים להטמין מערב שבת קומקום של מים חמים ונותנים אותם לתוך הקדרה בשבת כשהתבשיל מצטמק. ע"כ. והדבר ברור שמרן אסר אפילו אם היו המים רותחים שהיד סולדת בהם, משום שתיכף כשיצאו מן הקומקום פסקה רתיחתם, שעירוי אינו ככלי ראשון, כמבואר בשלחן ערוך יורה דעה (סימן ס"ח סעיף י'), שעירוי אינו מבשל אלא כדי קליפה, ומוכח שאין רתיחת העירוי מוחלטת כמו כלי ראשון רותח שמבשל לגמרי. ובפרט לפי מה שכתב בחידושי הרמב"ן (עבודה זרה ע"ד ע"ב) שעירוי שמבשל כדי קליפה הוא רק מדרבנן. וראה עוד בחידושי הרשב"א בתורת הבית (בית ג' שער ג'). ובשו"ת תמים דעים (סימן ע"ה). ובחידושי הריטב"א (רייכמן, שבת לט ע"א ושם מב ע"ב), ובמאירי (שבת מ"ב ע"א ופסחים ל' ע"ב). ועיין בש"ך יורה דעה (סימן ק"ה סק"ה), ובפרי חדש (סימן ס"ח ס"ק י"ח), ובערך השלחן (שם ס"קד). ואכמ"ל. ולכן כשמערה את המים חמים לתוך תבשיל חם, הרי זה חוזר ומבשל את המים, שיש בישול אחר בישול בלח, כמבואר בשלחן ערוך / אור"ח / (סימן שי"ח סעיף ד'), שתבשיל לח שיש בו מרק, יש בו דין בישול אחר בישול. ואמנם ראיתי בספר אגלי טל (בהשמטות דף קל"ח ע"ב) שכתב, שאם עדיין חמים המים שהיד סולדת בהם, אלא רק שיצאו מכלי ראשון, גם מרן המחבר מודה שאין בהם עוד משום בישול, ואף על פי שרבינו יונה כתב במפורש שגם באופן כזה יש בהם משום בישול, והובא בבית יוסף, מכל מקום בשלחן ערוך לא הובאו כלל דברי רבינו יונה לא בסימן רנ"ג ולא בסימן שי"ח. ע"כ. ולפי זה לא אסר מרן השלחן ערוך אלא כשאין המים חמים כל כך שהיד סולדת בהם, אולו / אולם / במחל"ת נראה שזה אינו, שמאחר שבבית יוסף הביא מקור הדברים מרבינו יונה, (עם ההסבר של רבינו הגדול רבי יצחק אבוהב בדעת רבינו יונה, שבמים אמרינן יש בישול אחר בישול), ודאי שלזה כיון גם בשלחן ערוך, שמיד כשיצאו מכלי ראשון פסקה רתיחתם ויש בהם משום בישול, שבכל מקום שסתם מרן דבריו בשלחן ערוך, ודאי כוונתו כמו שכתב בבית יוסף, וכמו שכתב גם כן הגאון רבי חיים פלאגי בשו"ת לב חיים חלק א' (סימן צ"ט דף קל"ח ע"ב). ע"ש.

אמנם יש מקומות בחוץ לארץ שנהגו להקל בזה לערות מים רותחים בשבת אל תוך התבשיל שנצטמק, וסומכים על סברת הרשב"א והר"ן שאין בישול אחר בישול אפילו בלח ורוטב, וכמו שכתב הגאון רבי אברהם אבן טוואה בשו"ת חוט המשולש, שבסוף שו"ת התשב"ץ (טור ג' סימן י'), שאחר שהביא מחלוקת רבינו יונה והר"ן, כתב שנ"ל

להכריע כדברי הר"ן, שסתם אמרו חז"ל כל שבא בחמין מערב שבת, ולא חילקו בין לח ליבש, ועל האוסר להביא ראייה לחלק בזה, ומכיון שהמנהג בפאס להקל משנים קדמוניות, ראוי להניחם במנהגם, מאחר שנהגו כן בפני גדולים ולא מיחו בידם. ע"כ. וכן כתב בשו"ת פרחי כהונה (סימן ל"ג). ובשו"ת מים חיים משאש (סימן קנ"ב). ובשו"ת מקוה המים חלק ג' (סימן מ"ב). ובשו"ת תבואות שמש (חלק אורח חיים סימן כ"ו). וכולם מעידים על מנהג ארצות המערב שנהגו להקל בזה, ושלא כדברי מרן השלחן ערוך. (ומה שכתב בשו"ת מקוה המים שם, שלפי מה שנוהגים שנותנים את המים החמים ואת קדרת התבשיל, שניהם במקום אחד על גבי הפלאטה של שבת, בזה גם מרן מודה שיש להקל, כיון שלשניהם דרגת חום שוה, אינו מחוור, שעל כל פנים כשיצק את המים מכלי ראשון, מיד פסק כח רתיחתם, שהרי אין דינם עוד ככלי ראשון, וחוזרים ומתבשלים בקדרה). ומכל מקום לא יעשה כן במקומינו שקיבלנו עלינו הוראות מרן ככל אשר יאמר כי הוא זה, ומרן ז"ל פסק כדעת רבינו יונה והרא"ש והטור ור' ירוחם, שיש בזה משום ביטול אחר ביטול. ומכל שכן לפי מה שכתב הגאון מסוכטשוב בספר אגלי טל (מלאכת האופה, אות ח' ס"ק יא, ואות י' ס"ק י"ט), שאפילו לדעת הרמב"ם שסובר שאין ביטול אחר ביטול גם בלח, כגון רוטב ומרק, מכל מקום במים שרתיחתם זהו ביטול, כל שפסק כח רתיחתם יש בהם משום ביטול, ושזוהי דעת רבינו יונה. ע"ש. וכן כתב בספר חמדת ישראל (דף נ"ב ע"א). ויש מקום לומר כי גם העדות שנהגו בארצות המערב להקל כדברי הר"ן וסיעתו, בארץ ישראל צריכים להחמיר כדעת מרן שהוא רבם של גלילות אלו ומרא דאתרא. ועיין בשו"ת שואל ונשאל חלק ב' (סימן כ"ט) שכתב, שמכיון שקבלנו הוראות מרן, אין להקל כנגדו אפילו אם יש מנהג להקל, שכן מוכח ממה שכתב מרן הבית יוסף בהקדמתו, שאם נהגו להחמיר היפך ממה שהכריע להקל ישארו במנהגם, אבל להיפך שנהגו להקל נגד הכרעתו נראה שצריכים להחמיר כפסק מרן. ע"ש. וכן כתב עוד בספרו הלכה למשה ח"ב (כללי הוראה עמוד שס"ד). ע"ש. וכן כתב בשו"ת בני בנימין (סי' ט"ו, דף כ"ח ע"א). ע"ש. ובאמת שכן חשב לדייק הפתח הדביר חלק ג' (סימן רמ"ח סק"י דף ל"א ע"א) מדברי מרן בהקדמתו הנ"ל, אך שוב הביא דברי הרב נר מצוה שכתב שגם במנהג להקל נגד פסק מרן הולכים אחר המנהג. ע"ש. ומכל מקום כתב שם הפתח הדביר (בסימן רנ"ג סק"א דף מ"ג ע"ג), שאף שאין לגעור במקילים היפך פסק מרן, במקום שנהגו להקל, שאפשר שכן נהגו עוד בדורות הראשונים קודם שנתפשטו הוראות מרן, מכל מקום מי שדבריו נשמעים יאמר להם בנחת שמכיון שאנו בני ספרד קבלנו הוראות מרן, אין נכון להקל נגד סברתו. ע"ש. (ועיין עוד בשו"ת יביע אומר חלק ו' חלק אורח חיים סימן ל"ג).

ואין לכחד שמבואר במגן אברהם (סימן רנ"ג) שלפי דעת הרמ"א בהגה /או"ח/ (סימן שי"ח סעיף ט"ו) שסובר שאין ביטול אחר ביטול אפילו בלח, כל עוד לא נצטנן לגמרי,

קבוצת הרב יוסף צבי רימון כדעת הרשב"א והר"ן, ושכן מנהג יוצאי אשכנז, אין לאסור לערות מים רותחים לתבשיל שנצטמק, שהואיל וכבר נתבשלו אין ביטול אחר ביטול. וכן פסק במשנה ברורה (סימן רנ"ג ס"ק פ"ד). וראה עוד בספר תורת שבת (סימן רנ"ג), ובשו"ת באר משה חלק ג' (סימן נ'). אולם נראה שאף על פי שבני אשכנז היוצאים ביד רמ"א יש להם על מה שיסמוכו, אבל לנו שקבלנו הוראות מרן אין להקל כלל. ואף על פי שהרה"ג רבי עמרם אבורביע ז"ל בספר נתיבי עם (סימן רנ"ג) כתב, שאם המים חמים שהיד סולדת בהם ושונים ברתיחתם לתבשיל, ששניהם מונחים על הפלאטה של שבת, יש להקל. (וראה עוד בשו"ת מענה לשון חלק א' סימן כ"ה). עמו הסליחה, שאין דבריו נכונים בזה להלכה, שהואיל ולדעת מרן יש ביטול אחר ביטול בלח, ומבואר בדברי רבינו יונה שמיד שיצאו מכלי ראשון פסק כח רתיחתם, וחוזרים ומתבשלים כשנותנם לקדרת התבשיל שהיא כלי ראשון, ממילא יש לאסור אפילו אם היו המים חמים מאד באותה דרגה של התבשיל, וכמו שהסביר מרן הבית יוסף /או"ח/ (סימן רנ"ג) בשם רבינו הגדול רבי יצחק אבוהב. ואף שכמה אחרונים הביאו רק הטעם הראשון של רבינו יונה, שפעמים שאחד יד סולדת בו והשני אין יד סולדת בו, מכל מקום נראה שעיקר טעמו של רבינו יונה הוא משום שפסק כח רתיחת המים ביציקתם מהקומקום שלהם, שאילו לא היה אלא הטעם הראשון לבדו, לא היה מספיק לגזור כשהמים חמים שהיד סולדת בהם, אטו מים חמים שאין היד סולדת בהם, שאין לנו לגזור גזירות מדעתנו לאחר חתימת הש"ס. (ובתשובת הגאון בעל יד הקטנה שהובאה בשו"ת השיב משה סימן י"א, כתב עוד סברא להחמיר, מצד תערובת המים חמים בתבשיל, ונהפך הכל לטעם התבשיל ורוטבו. אולם הגאון המחבר שם כתב לדחות סברתו בשתי ידים. ותנא דמסייע ליה הר"ן ז"ל. אך האגלי טל מלאכת האופה אות ח' סק"ז כתב בדעת רבינו יונה כעין סברת הגאון בעל יד הקטנה. ע"ש. וכן כתב כיוצא בזה בשו"ת דברי מלכאל חלק ב' (חלק יורה דעה סימן מ"ד אות מ"ו). ע"ש. ודו"ק). ועיין בשו"ת מנחם משיב חלק ב' (סימן מ"ב). ודו"ק. ומיהו בדיעבד אם עבר ויצק מים חמים אל תוך התבשיל שנצטמק, אין לאסור לאכול התבשיל אפילו בשבת עצמו, ואף על פי שרבינו יונה באגרת התשובה אסר את התבשיל שהוסיפו עליו מים חמים אף בדיעבד, מכל מקום להלכה נראה שיש להקל, שהואיל ומעשה שבת אינם אסורים מן התורה, שנאמר ושמרתם את השבת כי קודש היא לכם, היא קודש ואין מעשיה קודש, (כתובות ל"ד ע"א), לכן בכל דבר השנוי במחלוקת אם יש בו משום ביטול או לא, הרי זה בכלל ספקא דרבנן לקולא. וכן מבואר בפרי מגדים (סימן שי"ח אשל אברהם סק"י). וכן פסק המשנה ברורה (סימן שי"ח סק"ב). וראה בשו"ת זית רענן חלק א' (סימן ה').

בסיכום: אמנם אחינו האשכנזים נוהגים בזה כדעת הרמ"א וסיעתו להתיר לערות מים רותחים בשבת אל תוך התבשיל שנצטמק, לאחר שהורד מעל האש, ויש להם על

מה שיסמוכו, אבל הספרדים ובני עדות המזרח בארץ ישראל צריכים להחמיר בזה כדעת מרן שאסר לעשות כן בהחלט. והמזהיר והנזהר ירבה שלומם כנהר. ונראה

דף מקורות
שאם עירה את התבשיל לתוך כלי שני, מותר לערות עליו מים חמים, מפני שכלי שני אינו מבשל. והשם יתברך יאיר עינינו בתורתו אמן.

ש"ת אגרות משה, אר"ח ח"ד ע"ד

בישול

ב) מהו טעם הרמ"א (שי"ח סט"ו) בדבר שיש בו מרק שכי' ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי, ומהו שיעור זה.
תשובה: טעם הרמ"א משום שסובר לדינא כהרמב"ם והרשב"א דאין בשול אחר בשול גם בלח אבל מחמירין כשנצטנן לגמרי. ושיעור החמימות שצריך להיות בלח להרמ"א הוא שראוי לאכול לאלו שרוצין לאכול חמין כדכתב בש"ע הגר"ז ס"ט.
ומה שהביא כתר"ה מאג"ט ס"ק י"ד דכשראוי עדיין לקצת בנ"א לאכול מחמת חמימותו כבר יצאנו מחשש איסור דאורייתא ובדרבנן סמכינן על הפוסקים דלא מחלקין בין לח ויבש, לא מובן כלל דבלא נתבשל מתחלה אלא פחות מיד סולדת אף שהוא בחום גדול הראוי לאכילת חמין חייב כשישלים לבשל עד שיהיה יד סולדת. וממילא להסוברים דיש בשול אחר בשול בלח כשנצטנן חייב אף אם נצטנן קצת שנעשה פחות מיד סולדת אף שהוא עדיין חם טובא כראוי ועוד יותר מאכילת בנ"א חמין חייב, וא"כ איך כתב דבראוי לאכול מחמת חמימותו לקצת בנ"א הוא רק בשול מדרבנן וצ"ע בכונתו.

חזון הלכות שבת סימן לו איש

וכתב הרמ"א דאין נוהגים להקל כדעת הרשב"א וכו"ל דאפילו צדצר לח אין ציטול אחר ציטול אף שנצטנן אלא שאין לנו מקילין אלא בלא נצטנן לגמרי, והנה מטיקר הדין אין שום מקום לחלק בין נצטנן לגמרי ללא נצטנן לגמרי דכל שאין הים"צ השיב מן הדין כלונן וע"כ שאנו תופשין לעיקר הדין כדעת הרמב"ם וכו"ל וכו"ל שאין חיסור לחמם את הלונן המצושל, אלא מפני שלא יצואו להקל בחיים לא נהגו להקל בלונן שאין חמימותו ניכרת, ואפשר דהוא משום גדר חזרה ע"ג גרופה דנצטנן לגמרי לדעת הרמ"א בעלה שהי' ראשונה ומיחו משמע דדבר יבש מקילין אפי' בנצטנן לגמרי.

שלהן ערוך הרב הלכות שבת שיה

יא תבשיל יבש שאין בו רוטב כלל אין בו בישול אחר בישול^{קכ} אם נתבשל כבר כל צרכו^{קכ} ואפילו נצטנן לגמרי^{קכ} ומותר אפילו לשרותו^{קכ} בכלי ראשון רותח^{קכ} כדי שיהא נימוח שם^{קכ} ויהיה דבר לח^{קכ}.

ואם הוא דבר יבש שלא נתבשל מלפני השבת אין שורין אותו בשבת בחמין^{קכ} שהידי סולדת בו^{קכ} אפילו אינו נמוח שם כלל^{קכ} ואם שרה בכלי ראשון חייב^{קכ} ובכלי שני אסור לשרותו מדרבי סופרים מפני שנראה כמבשל^{קכ} ואינו דומה לתבלין שמוותר ליתנם בכלי שני כמו שיתבאר^{קכ} מפני שהתבלין עשויין למתק הקדרה ואינו נראה כמבשל^{קכ} וכן כל דבר העשוי ליתן טעם בקדרה כגון שום וכו' הרי הם כתבלין^{קכ} ומותר ליתנם בכלי שני אע"פ שהידי סולדת בו^{קכ} ויש מי שמסתפק בבצל שמהו הוא מתבשל גם בכלי שני כל זמן שהידי סולדת בו^{קכ} ונהגו להקל ויש מתירין^{קכ} בכל דבר יבש שלא נתבשל לשרותו בכלי שני שהידי סולדת בו ויש להחמיר בזה כסברא הראשונה^{קכ}. אבל מותר לערות מכלי שני שהידי סולדת בו על כל דבר יבש שלא נתבשל^{קכ} חוץ ממין דג שנקרא קוליים האספנין^{קכ} ומליח הישן^{קכ} דהיינו בשר^{קכ} או דג מלוח של שנה שעברה^{קכ} שאלו אינם צריכים בישול אלא מעט^{קכ} ועירוי זה היא גמר מלאכת בישול^{קכ} וחייב עליו משום מבשל^{קכ} אבל מותר לשרותו ולהדירן במים צוננים^{קכ}.

וכן כל דבר קשה שלא נתבשל שאינו ראוי לאכילה כי אם על ידי שרייה^{קכ} או הרחה בחמין אם שרה אותו אפילו בכלי שני או הדירו אפילו בעירוי מכלי שני ונעשה ראוי חייב משום מבשל^{קכ}.

וכן כל דבר שאינו מבושל שהוא מלוח הרבה ואינו ראוי לאכילה כי אם על ידי שרייה או הרחה בחמין אם שרה או הדיר בחמין חייב^{קכ} אבל מותר לשרותו ולהדירו בצוננים^{קכ} ואפילו נעשה ראוי על ידי כך שכל דבר שאינו אוכל מותר לעשותו אוכל בשבת כמו שיתבאר בס' שכ"ד^{קכ}.

שלהן ערוך הרב הלכות שבת שיה

ט כל דבר לח יש בו בישול אחר בישול דהיינו תבשיל לח שנתבשל כבר כל צרכו ונצטנן^{קכ} ואפילו לא נצטנן לגמרי אלא שאין הידי סולדת בו והממו בשבת עד שהידי סולדת בו^{קכ} חייב משום מבשל אבל אם הוא חם כל כך עד שהידי סולדת בו ומרתחו יותר^{קכ} אין בזה משום בישול ומותר אפילו לכתחלה^{קכ} להרתחו סמוך לאש במקום שאין לחוש לחיתוי כמו שיתבאר^{קכ} (ואם מותר ליתנו על גבי כירה או תנור נתבאר בסיומן רנ"ג^{קכ}) ויש אומרים^{קכ} שאפילו נצטנן לגמרי אין בישול אחר בישול ומותר להרתחו בשבת סמוך לאש במקום שאין לחוש לחיתוי. ונהגו להקל אם לא נצטנן לגמרי^{קכ} אלא ראוי עדיין לאכול מחמת חמימותו^{קכ} אבל אם נצטנן לגמרי ונהגין כסברא הראשונה אפילו לענין דיעבד כמו שנתבאר בסיומן רנ"ג^{קכ} ואפילו ליתנו על תנור בית החורף קודם שמסיקו הנכרי כדי שיתחמם כשיסיקו אסור^{קכ} כמו שנתבאר שם^{קכ} וכן בכל דבר שיתבאר שיש בו משום בישול^{קכ}.

ובס"ק כ"ה אות ה' :
 [יד] ויראה לי דמים שנתבשלו ונצטננו עד
 ונלטננו כו'. כי
 הכרעת הרמ"א להקל בלא נלטנן
 לגמרי כתב המנחת כהן משום
 דס"ל דהעיקר כדעת הפוסקים
 דלא מחלקין בין יבש ללח. ול"כ
 באיסור דאורייתא מחמירין כאיך
 פוסקים. וכשלא נלטנן לגמרי וראוי
 עדיין לקלח בני אדם לאכול מחמת
 חמימותו. כבר יצאו מחשש איסור
 דאורייתא (פי' השמטה) דלא גרע
 מאסנתבשל כמאכל ב"ד בדבר יבש
 אף שלא נתבשל כל זרעו דשוב
 אין בו משום בישול מדאורייתא.
 ובדרכן סמכין על הפוסקים
 דלא מחלקין בין לח ליבש ובכולן
 אין בישול אחר בישול. וממילא
 במים שכתבנו דכל הפוסקים
 מודים דנלטנן יש בהם משום
 בישול מה"ט א"כ אף אם לא
 נלטנן לגמרי רק שאין רוב בני
 אדם שותין כך. שוב הו"ל כמו
 שכתבשל כמאכל בן דרוסאי בדבר יבש דשוב אין בהם משום
 בישול מן התורה אבל יש בהן משום בישול מדרבנן מיהא :

[יב] ויראה לי דמים שנתבשלו ונצטננו עד
 שאין אף מקצת בני אדם הרוצים לשתות
 חמין שותין כך והזור זה וחיטמן. (פי' השמטה) ובן
 מתכת שהי' כבר מהותך ונתקשה וחזר
 זה והתיכו חייב לבל הדיעות. [יג] ומנהגנו
 להורות בדבר לח דאם לא נצטנן לגמרי
 אלא ראוי עדיין לאכול מחמת חמימותו
 אין בו משום בישול כלל אף מדרבנן.
 [יד] ויראה לי דמים שנתבשלו ונצטננו אף
 שלא נצטננו לגמרי אלא שאין רוב בני
 אדם הרוצים לשתות חמין שותין כך.
 יש בהם בישוב בשול מדרבנן (פי' השמטה):
 ו"א אע"פ שאין בישול אחר בישול. והוא
 הדין דאין צלי' אחר צלי'. [טו] מ"ט יש
 בישול אחר צלי' או אפי' וכן יש צלי' ואפי' אחר
 בישול. ואין בן דעת רוב הפוסקים. ויראה לי
 דעיסה מבושלת או מטוגנת שאפאה חייב לכל
 הדיעות וראוי להחמיר אפילו בבישול וצלי'
 בסברא

דמסקנא משום טעם מלה
 והיינו לחשוב מלה עשירה
 משום דמבטל האפי' וה"ה
 דבישול מבטל הל"י. ומה שדחקו
 לתר"י לפרש משום מלה עשירה
 ולא כפשוטו דבעינן טעם מלה.
 דק"ל דהא קי"ל בלע מלה יאל.
 ובהכי ניחא דבתר דשני הש"ס
 בעינן טעם מלה וליכא חדר פריך
 ממרור ומשני בעינן טעם מרור
 וליכא. ולכאורה כיון דמשני
 דבעינן טעם מלה כ"ס דבעינן
 טעם מרור דהא בלע מלה יאל
 בלע מרור לא יאל. אך לפירושם
 ניחא דבמלה לא יאל משום מלה
 עשירה ע"כ פריך ממרור ומשני
 דבמרור לא יאל כמו דבלע מרור
 לא יאל :

(ג) ובט"ז תירן דעת הר"א
 ממין דשבת כמי
 כיון דנשחקה טעמו חייב כמו
 מלטמק ויפה לו. ואיני יודע מה
 קאמר דבמלטמק ויפה לו אין
 חיוב אלא בנלטנן ובלח דוקא ואלו בישול אחר ללי' או ללי'
 אחר בישול ביבש הוא ואפי' לא נלטנן כמי. והגבון דרעת

אגלי טל שם, בהשמטות לס"ק יד

דלפי"ז גם צידוק דידן בלא נלטנן לגמרי שבני אדם
 אוכלין בתמוס זה ע"י הדחק עכ"פ לא פקע
 שם בישול מיני'. כיון דתחילה הי' חס גמור וכמו במיוחד לאוכל
 אדם ואח"כ נאכל ע"י הדחק לא פקע מיני' שם אוכל :

אך שעדיין יש לומר דנהי שגם עכשיו שם בישול עליו.
 הלוא בישול כמאכל בן דרוסאי ודאי שם בישול עליו
 שהרי חייבין חטאת על בישול זה. ואעפ"כ יש בו משום בישול
 עד שיכתבשל כל זרעו. ה"כ יהי' בו משום בישול עד שיתחמוס
 כל זרעו. אך גם בבישול כמאכל ב"ד אין בו משום בישול רק
 מדרבנן. ובדרכן שוב סמכין על הפוסקים שגם בלח ונלטנן
 אין בישול אחר בישול :

והרב"י לטעמי' שדעת הרמב"ם דאחר שהגיע לכמאכל ב"ד
 עוד יש בו משום בישול מה"ט. ע"כ לא היקל
 בלא נלטנן לגמרי. והגה כבר הביאנו ראי' ברורה מירושלמי
 דמשהגיע לכמאכל ב"ד אין בו עוד משום בישול מה"ט ופסק
 רמ"א כן :

ובשעדיין היד סולדת רק שילא מכלי ראשון. נראה
 שגם המחבר מודה שאין בו עוד משום בישול.
 הגם שהר"ן בשם הר"י כתב להיפוך. הנה דברי ר' יונה לא
 הובא בשו"ע לא בסי' רכ"ג ולא בסי' ש"ח. וגם ש"ל שגם הר"י
 לא אסר אלא במים וכמ"ש בס"ק י"א :

אך קשה לי לפי"ז שכתבנו דמבושל לח שלא נלטנן לגמרי
 חשוב כמבושל כמאכל בן דרוסאי א"כ במנונן לגמרי
 יהי' אסור לחממו אפי' במקום שאי אפשר שיחמם כ"כ עד
 שיהי' היד סולדת בו כיון שיחשב כמאכל ב"ד. וכמאכל ב"ד יש בו חיוב
 חטאת כמו במבושל לגמרי :

מנחת משמרת השבת פרק ב כהן

ונראה לי שאפילו יש מעט שומן או מרק בדבר שנתבשל כל צרכו שעם כל זה מותר להניחו נגד המדורה או לשרותו בחמין שהרי אין לך בשר שאין מוחל ושומן יוצא ממנו ועם כל זה נידון לדבר יבש. ונראה שכל שהרוב הוא דבר יבש אף שיש בו קצת רוטב לא שייך שם בשול. וראיתי שכתב הב"י בס"י רנ"ג (ע"ס"ב) וז"ל וכן כתב רבינו ירוחם בחלק ג' בשם הר"ר יונה דכל שרובו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן כשמחזירו על גבי כירה ומצטמק הוי מבשל גמור עכ"ל הנה שכתב שכל שרובו רוטב משמע שאם המיעוט הוא רוטב עם כל זה נידון לדבר יבש. ואף שרבינו ירוחם לא כתב כן אלא כל דבר שיש בו רוטב וכן כתב הב"י עצמו בס"י שי"ח (ע"ת"ב) בשם רבינו ירוחם מ"מ נראה שהב"י כתב זה להיות כן הדין לדעתו. וכן מסתבר שכל שרובו יבש נידון ליבש וכל שרובו רוטב נידון לדבר לח דאם לא כן נתת דבריך לשיעורין כן נראה לי.

אגרות אורח חיים משה

(ז) אוכל שרובו יבש ומיעוטי לח האם יש להחמיר שיש בו ביטול אחר ביטול אם נצטנן לגמרי. תשיבה: הנה לא מובן חלוק בין רוב לח למיעוט לח מאחר דמיעוט הלח יתבטל כשהוא צונן, אשר על כן הוא הכרח לפרש כמשמעות הפמ"ג בסימן רנ"ג במשב"ז סק"ג דברוב הוא מצטמק ויפה לו ובמיעוט הוא מצטמק ורע לו, שלכן יש לאסור כיון דרבים פליגי על הרמ"א סימן שי"ח סעיף ד' דכ' דדווקא במצטמק ויפה לו יש ביטול אחר ביטול.

אבל בא"א רנ"ג ס"ק מ"א במערה מים מכלי ראטון על טיי וקאווע שעירו עליהם מע"ש שכבר נתבשלו ליבש אין בו בשול אחר בשול ואף שנשאר קצת מים קרים הולכין אחר הרוב, הרי סובר דגם מצד לח ויבש הולכין אחר הרוב, ובסימן רנ"ט במש"ז סק"ג כתב להוכיח מכ"ש דהולכין אחר הרוב בדבר לח ויבש, שגם לענין מצטמק ויפה לו ומצטמק ורע לו כשהן יחד בקדרה הולכין אחר הרוב, שא"כ אינו כהמשמעות בפמ"ג דלעיל ומתיר במיעוט לח, ואולי הוא מטעם דמעצם הדין גם בלח אין בטול אחר בשול, שלכן אין דין זה ברור ומהראוי להחמיר. ובשעת הדחק גדול אולי יש להתיר.

שו"ת יביע אומר חלק ז - אורח חיים סימןמב

לכבוד ידידנו הדגול הרב הגאון המפורסם רבי שלום משאש שליט"א הרב הראשי וראב"ד מקודש בירושלים ת"ו.

...

ו) ואגב אמרתי להעיר עוד על מה שראיתי עתה למעכ"ת בשו"ת תבואות שמש (חאו"ח סימן סו, סוף עמוד קעז והלאה), שהביא מה שכתבתי בשו"ת יביע אומר ח"ו (סימן מח אות טז) דהא דקי"ל יש ביטול אחר ביטול בלח, היינו בתבטיל שרובו מרק ורוטב, הלא"ה דינו כדבר יבש המבוטל, דקי"ל אין ביטול אחר ביטול. וכמ"ש מרן הב"י (סימן רנג) בשם רבינו ירוחם. וכן כתב המנחת כהן והמהרש"ם וכו'. והעיר כת"ר שאמנם ספר מנחת כהן נמצא אצלו (אך לא בשלמות), ואדרבה מבואר שם (במשמרת השבת שער ב' פרק א'), שהביא דברי רבינו ירוחם ממקורם בנתיב יב חלק ג', ואין כתוב בהם "שרובו רוטב", אלא כמ"ש בב"י סימן שיח שיש בו רוטב, ושאר רבינו יונה ס"ל הכי וכו'. עכ"ד. והנה אעתיק לכת"ר לשון המנחת כהן (בשער ב פרק ב) בד"ה התנאי השני, וז"ל: ונראה לי שאפי' יש מעט שומן או מרק בדבר שנתבטל כל צרכו, עם כל זה מותר להניחו נגד המדורה או לשרותו בחמין, שהרי אין לך בשר שאין מוהל ושומן יוצא ממנו, ועם כל זה נידון לדבר יבש, ונראה שכל שהרוב הוא דבר יבש אע"פ שיש בו קצת רוטב לא שייך בו בשול, וכן ראיתי בבית יוסף (סימן רנג) שכתב וז"ל: וכ"כ רבינו ירוחם בחלק ב' בשם רבינו יונה שכל שרובו רוטב ומצטמק ויפה לו, והוא צונן, כשמחזירו ע"ג כירה ומצטמק הוא מבשל גמור, עכ"ל הב"י. הנה שכתב שכל שרובו רוטב וכו', שמשמע שאם הרוטב הוא מיעוט נידון לדבר יבש, ואף שרבינו ירוחם עצמו כתב "כל דבר שיש בו רוטב", וכ"כ הב"י עצמו בס' שיח בשם רבינו ירוחם, מ"מ נראה שהרב בית יוסף סימן רנג כתב זה בהיות שכן הדין לדעתו. וכן מסתבר, שכל שרובו יבש נידון ליבש, וכל שרובו רוטב נידון לדבר לח, שאל"כ נתת דבריך לשיעורין. כן נראה לי. עכ"ל המנחת כהן. וזה מבואר להדיא כמו שכתבתי בשמו. (ואפשר שפיסקא זו לא נמצאה בספרו של מעכ"ת נר"ו). וגם מתבאר שאע"פ שידע המנחת כהן מדברי רבינו ירוחם במקורם, אשר הובאו ג"כ בב"י (סימן שיח), מ"מ כיון שלדעתו של מרן אזלינן בתר רובא, וכל שאין רובו רוטב לדבר יבש יחשב, ושכן מסתבר גם לדעת המנחת כהן, מש"ה יש לפסוק להקל בתבטיל יבש שמיעוטו רוטב ומרק, לדוננו כדבר יבש לגמרי, ואמרינן ביה שאין ביטול אחר ביטול. והרב אליה רבה (סימן שיח ס"ק יא) הביא ג"כ כאמור בשם המנחת כהן. אלא שסיים "וצ"ע". והפרי מגדים (סימן

רנג במש"ז ס"ק יג) הביא מ"ש מרן הב"י סימן רנג בשם רבינו ירוחם, דמשמע שאם הרוטב מיעוט אין בו דין ביטול, ומ"ש הא"ר על זה "וצ"ע" באמת שהם דברי רבינו יונה וכו'. וכת"ר תמה עליו ממ"ש מרן הב"י (סימן שיח) שיש בו רוטב, ולכן חשב להגיה בס' רנג שצ"ל שיש בו רוטב. ע"כ. והן אמת שבהגהות הגאון רבי יצחק דוד הלוי במברגר הגיה ג"כ בב"י סימן רנג שצ"ל שיש בו רוטב, כי כן הוא ברבינו ירוחם שהובא בב"י (סימן שיח). ע"ש. אך הנה המנחת כהן כל יקר ראתה עינו, ואע"פ כן כתב בדעת מרן להתיר, ושכן מסתבר וכו'. וכנ"ל.

ז) ומה שהעיר כת"ר שאין שום טעם לחלק בין תבטיל שרובו או כולו רוטב לתבטיל שמיעוטו רוטב, כיון דקי"ל יש ביטול אחר ביטול בלח וכו', הנה לפע"ד מכבר אמרתי להסביר זאת ע"פ מ"ש מרן הב"י (סימן שיח דף פב סע"א והלאה): "וכתב רבינו ירוחם בח"ג שכל דבר שנצטנן אפי' הוא מבושל כל צרכו ויש בו רוטב ומצטמק ויפה לו יש בו משום ביטול וכו'. וכ"כ עוד ר' ירוחם בשם רבינו יונה, שכל דבר שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו והוא צונן, אם מחזירו ע"ג כירה ומצטמק הוא מבשל גמור". וסיים מרן, ולמדנו מדבריו שאם מצטמק ורע לו אע"פ שיש בו מרק אין בו משום ביטול, ומותר ליתנו אצל המדורה אפי' במקום שהיס"ב. עכ"ל. וז"ל מרן בש"ע (סימן שיח ס"ד): "תבטיל שיש בו מרק ונתבטל כל צרכו יש בו משום ביטול אם נצטנן", הגה, וי"א דדוקא אם מצטמק ויפה לו. ע"כ. והנה גם מרן מודה להרמ"א בהגה הנ"ל, וכמ"ש בעצמו בב"י בשם ר' ירוחם ור' יונה, ודייק כן מדבריהם. ובש"ע סמך על מ"ש להלן בסעיף ח' שכתב: "להניח דבר קר שנתבטל כל צרכו ע"ג מיחם שעל האש, יש אומרים שדינו כמניחו נגד המדורה, וכל דבר שמוותר להניחו כנגד המדורה במקום שהיס"ב, כגון שהוא יבש, מותר להניחו על המיחם שעל האש, ויש חולקים וכו', והראשון נראה עיקר. ומ"מ אם הוא תבטיל שיש בו רוטב ומצטמק ויפה לו אסור לדברי הכל". ע"כ. ומבואר שגם מרן ס"ל כהרמ"א שבמצטמק ורע לו גם כשיש בו רוטב מותר, וכמ"ש בב"י. וכן העלה המנחת כהן (בשער ב פרק ב') בד"ה התנאי השלישי, שדעת מרן כהרמ"א בהגה שאם מצטמק ורע לו גם באופן שיש בו רוטב מותר, ואף שבסעיף ד' השמיט תנאי זה, הנה סמך על מ"ש להלן בסעיף ח. וכמ"ש ג"כ בב"י. וזה נ"ל ברור. ע"כ. וכ"כ המג"א (בס"ק כז) בדעת מרן. וכ"כ גם המאמר מרדכי (בסק"ו) אליבא דמרן, ושלא כמ"ש הב"ח שיש להחמיר בכל אופן, ושכן הוא דעת הש"ע, דליתא. ע"ש. ונראה שזוהי דעת הגאון בעל כנה"ג בתשובה (חאו"ח סימן ז), שכתב, שמוותר לתת קפה מבושלת כל צרכה מע"ש ונצטננה, ליתנה בשבת כנגד המדורה במקום שהיס"ב. ע"ש. והובא בספר ברכי יוסף (סימן שיח סק"ה). ע"ש. ותמה על זה בשו"ת

הבישול הוא רק כשמצטמק ויפה לו, ולפ"ז שפיר הולכים אחר רובו, שאם הרוב רוטב, מצטמק ויפה לו הוא, ומתכוין הוא שיצטמק, וחשיב בישול, אבל כשרובו יבש ומיעוטו רוטב, אין דעתו שיצטמק, כיון שהצימוק רע לו ליבש, הילכך מותר במיעוטו רוטב. עכת"ד. והוא סיוע שיש בו ממש לדברינו.

(ח) וכן בקדש חזיתיה להרב שם חדש (דף נח ע"ד) שעמד על מנהג ירושלים ת"ו שנהגו לחמם התבשיל בשבת על ידי שנותנים טס ע"ג כירה קטומה, שיפסיק בין האש לקדרת החמין אשר יש בה מרק ורוטב, וכן נוהגים לחמם הקפה שכבר נתבשלה כל צרכה מע"ש, ומניחים אותה על הטס הנז' לחממה, והרי זה נגד מה שפסק מרן שיש בישול אחר בישול בלח, ואחר שהאר"ך והוכיח במישור שמרן מודה למ"ש הרמ"א שבמצטמק ורע לו אפי' בלח מותר, וכמ"ש המג"א, ושכן כתב ג"כ בקונטרס הסמ"ע שהובא בספר מזבח אדמה (דף נט ע"ב), ולא נמצא חולק בזה אלא הב"ח, וכן מצאנו להכנה"ג בתשובה שהתיר לחמם הקפה במקום שהי"ט"ב, והובא בברכי יוסף, והי"ט שהקפה היא בגדר מצטמק ורע לו. ומכאן סמך גם למנהג שמקילים בזה גם בתבשיל שיש בו רוטב ומרק, שהואיל והרוטב מעורב עם התבשיל והוא מיעוט לא חשיב, דהוי כמצטמק ורע לו, וכמ"ש מרן בש"ע (בסעיף טז) בהיתר האינפאנדה, שמותר לחממה במקום שהי"ט"ב ואע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. אמנם שמעתי באומרים לי שבתבשיל שיש בו מיעוט רוטב ג"כ הוי כמצטמק ויפה לו, אך באמת שיש דעות במאכל, ורבים רוצים לטבל פתן בשומן וברוטב שבתבשיל, ולדידהו חשיב כמצטמק ורע לו וכו'. עכת"ד. גם הרב פתח הדביר (סימן שיח סק"ו) מסכים הולך למ"ש הרב שם חדש הנ"ל, שבאופן שמצטמק ורע לו גם לדעת מרן שסובר שיש בישול אחר בישול בלח יש להתיר, וכדברי הרמ"א, ושכן הוא דעת הכנה"ג בתשובה (סימן יז) הנ"ל. ע"ש. וע"ע בפמ"ג (סימן רנט מש"ז סק"ג) שכתב, שאם יש בתבשיל דבר שמצטמק ויפה לו, וגם דבר שמצטמק ורע לו, אזלינן בתר רובא, מכל שכן מדין תבשיל לח ויבש שהולכים בו אחר הרוב. ע"ש. ולפע"ד י"ל עוד שאף באופן שאין הדבר ברור שהתבשיל הזה מצטמק ורע לו, ויש ספק בדבר, יש להתיר מטעם ספק ספיקא, שמא הלכה כהרמב"ם והרשב"א והר"ן דס"ל שאפי' בתבשיל לח שרובו או כולו רוטב ומרק אמרינן אין בישול אחר בישול, (והכי ס"ל להרמ"א מעיקר הדין), ואת"ל שהלכה כרש"י והרא"ש ורבינו ירוחם ורבינו יונה דס"ל יש בישול אחר בישול בלח, שמא תבשיל זה מצטמק ורע לו, שאף הם מודים שאין בו דין בישול, ולכן תבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב יש להקל בו מה"ט. ואף שהמנחת כהן (בשער ב סוף פ"ב) כתב, שהואיל ואין אנו בקיאים בכמה תבשילים אם מצטמקים ויפה להם או רע להם ראוי להחמיר בזה מן הספק שמא הוא בגדר מצטמק ויפה לו, אלא אם כן ידוע בבירור שאותו תבשיל מצטמק ורע לו. ע"ש.

קול אליהו ח"א (חאו"ח סימן יד) דהא קי"ל יש בשול אחר בשול בלח. ע"ש. ולפי האמור ניחא, כי הקפה הויא מצטמק ורע לו, ומש"ה אפי' בלח שרי. וכן ראיתי בשו"ת זרע אמת ח"א (חאו"ח סימן לט) שמתחלה תמה על מה שנהגו היתר להניח הקפה בשבת במקום שהי"ט"ב, ושוב כתב שיש להם על מה שיסמוכו, כיון שהקפה הויא מצטמק ורע לו, ובכה"ג אין בישול אחר בישול גם בלח, וכמ"ש הרמ"א בהגה בסעיף ד, וכן דעת מרן הש"ע בסעיף ח'. ושוב ראה כן בברכי יוסף בשם הכנה"ג שהתיר כן בהדיא. ע"כ. וכ"כ בשו"ת צוף דבש (סימן מא). ע"ש. ולפ"ז י"ל שאם יש רוטב מעט ורובו יבש, על פי רוב הוי מצטמק ורע לו. שהלחלוחית המועטת מתאדה ומתיבשת, ולכן ס"ל למרן להתיר במיעוטו רוטב. וכמו שמצאנו כו"ב למרן הש"ע (סימן שיח סעיף טז), שכתב, "שמותר ליתן אינפאנדה כנגד האש במקום שהי"ט סולדת בו, אע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח". ולכאורה הרי מיד שנימוח השומן הוי כתבשיל שיש בו רוטב, והא קי"ל יש בישול אחר בישול בלח, אלא ודאי כיון שהוא מיעוט לגבי האינפאנדה, הו"ל כתבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב. ואמנם הרב הלבוש כנראה שהרגיש בזה, וכתב, שהיא קולא יתרה ושלא מצא כן לשום אחד מהפוסקים, ולכן נראה שטעות נפל בספרי הש"ע, וצ"ל במקום שאין היד סולדת בו. ע"ש. וכתב עליו המנחת כהן (שער ב' פ"ג) בד"ה אמנם, שלא בלבד שהוא טועה בדין הזה, אלא שרוצה להטעות הספרים, וזה גרם לו שלא התבונן כראוי בעקרי הדינים הללו וכו', ומשום שאע"פ שהשומן נימוח במקום שהי"ט סולדת בו, מ"מ אינו נקרא דבר לח, כיון שהוא המיעוט, והו"ל כתבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב שמותר וכו'. ע"ש. ובאמת שכן מבואר בארחות חיים (הל' שבת אות עז בסופו), וכן בהר"ן שבת (דף מ א) בד"ה תנו רבנן מביא וכו'. ע"ש. וכן הפרישה (אות ה) כתב שדברי הלבוש הנ"ל אינם נכונים. וכן הסכים המגן אברהם. וכ"כ הרב תוספת שבת והרב מאמר מרדכי. גם מרן החיד"א בברכי יוסף סק"ו הביא בשם מר זקנו הגאון רבי אברהם אזולאי שהוכיח שהעיקר כהנוסחא שלפנינו בש"ע "במקום שהי"ט סולדת בו", ודלא כהלבוש. ע"ש. וכ"כ הגאון יעב"ץ בספר מור וקציעה (ס"ס שיח). ע"ש. ומוכח מכל זה להלכה שכל שרובו יבש ומיעוטו רוטב אין בו איסור בישול כלל, והי"ט משום דהוי כמצטמק ורע לו. וכן מצאתי להפרי מגדים (סימן רנג מש"ז ס"ק יג) שאחר שהביא דברי מרן הב"י בשם רבינו ירוחם בשמו של רבינו יונה שאם הרוב רוטב הוי בישול גמור, ומוכח שאם מיעוטו רוטב אינו בגדר בישול, וכתב, שהאר"ר (בסי' שיח ס"ק יא) הביא כן בשם המנחת כהן, והניחו בצ"ע. ובאמת שהם דברי רבינו יונה, ואע"פ שבלח שנצטנן הוי בישול מן התורה, מ"מ מלאכת מחשבת אסרה תורה, וכל תבשיל לח שרובו רוטב ומרתיו להצטמק חשיב בישול מן התורה, ובמצטמק ורע לו בודאי שאין דעתו שיצטמק, כי עיקר

ספק, וכדק"ל ספקא דאורייתא לחומרא, ובספק פסיק רישיה לגבי הרוטב, כיון שהוא ספק בהלכה, שפיר י"ל דחשיב כדבר שאינו מתכוין, לדעת האומרים שגם ספק שעבר שייך בו דין דבר שאינו מתכוין, אף דהוי פ"ר. וכמו שהוכיח האבני נזר (חיר"ד סימן רכ אות י) מדברי הרמב"ן. ע"ש. וכן הוכיח המשנה ברורה (סימן שטז ס"ב בבאה"ל ד"ה ולכן יש לזהר) מדברי הרמב"ן והמאירי. ע"ש. וכ"כ הגר"ז (סימן רעז בקונט' אחרון). וכ"כ בשו"ת מהרש"ג ח"א (חיר"ד ס"ס ה). וע"ע בשו"ת זכור ליצחק הררי (ס"ס פו) ובשו"ת חלקת יואב (סימן ח). ובשו"ת מהר"ן יפה (ס"ס ה). ובערך שי (סימן שיח ס"ב). ובמש"כ בשו"ת יביע אומר ח"ג (חאר"ח ס"ס כ). ע"ש. אך יש לחלק בפשיטות בין ספק במציאות לבין ספק בהלכה. ועל"פ הדין דין אמת שכל שרובו יבש ומיעוטו רוטב אזלינן בתר רובא ושרי. וכמבואר לעיל.

(י) אמנם ראיתי בשו"ת אגרות משה פיינשטיין כרך ו' (חאר"ח סימן עד דקל"ה ע"א) שנשאל בדין תבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב, אם יש להחמיר בו משום שיש בישראל אחר בישראל בלח, והשיב, לכאורה אין הדבר מובן לחלק בזה בין רובו לח למיעוטו לח, שהרי עכ"פ המיעוט הלח שנצטנן ישוב להתבשל, וההכרח לפרש כמ"ש הפמ"ג (סימן רנג מש"ז ס"ק יג) שברובו לח הוא מצטמק ויפה לו, ובמיעוטו לח הוא מצטמק ורע לו, ולפ"ז מאחר שרבים חולקים על הרמ"א שמיקל במצטמק ורע לו, יש לאסור גם ברובו יבש ומיעוטו רוטב. אלא שמדברי הפמ"ג (בסי' רנג א"א ס"ק מא) שכ', שאם עירו ורתחים על העלים של תה מע"ש, שכבר נתבשל, ובשבת נשאר רק מעט מתמצית התה, מותר לערות ורתחים על העלים של התה בשבת, משום שאין בישראל אחר בישראל ביבש, וכל שרובו יבש הולכים אחר הרוב. וכן מדברי הפמ"ג (סימן רנט מש"ז ס"ק ג), מוכח שלא כהמשמעות בפמ"ג הנ"ל, אלא גם מצד לח ויבש הולכים אחר הרוב, ואולי הוא מטעם שמעצם הדין העיקר להלכה שאין בישראל אחר בישראל בלח. הילכך אין דין זה ברור, ומן הראוי להחמיר, ורק בשעה"ד גדול אולי יש להתיר. עכת"ד. והנה מ"ש שמאחר שרבים חולקים על הרמ"א שהיקל במצטמק ורע לו, יש לאסור, במחל"ת אינו מחוור, שאדרבה רוב האחרונים ס"ל כהרמ"א שבמצטמק ורע לו מותר גם בתבשיל לח, וכמה מהם כתבו להדיא שגם מרן סובר כן, וכמ"ש המנחת כהן, והרב זרע אמת, והפתח הדביר, והכי ס"ל להכנה"ג בתשובה, והסמ"ע, והרב מזבח אדמה, והרב מאמר מרדכי, והרב שם חדש. ועוד. ואף שהמשנה ברורה (בס"ק כה) תפס להחמיר בדעת מרן, ושכן משמע בבאורי הגר"א, אנו בדין נקטינן כמ"ש המנחת כהן וסיעתו בדעת מרן להקל במצטמק ורע לו. אכן בס' מנורה הטהורה ובס' תורת שבת כתבו לחלק בין להניחו סמוך למדורה לבין מניחו בכלי ראשון על האש. וע"ע בט"ז, ובספר שם חדש (דנ"ח ע"ג) בשם הרב בני משה מאגאר. ע"ש. מ"מ לדינא

וכן הובא באחרונים, מ"מ לפי האמור יש מקום להקל בכל ספק שיפול בזה, ואע"פ שספק חסרון ידיעה לא חשיב ספק, מ"מ כל שנצטרף עמו ספק אחר שפיר חזי לאצטרופי לספק ספיקא, וכמ"ש המשאת בנימין (סימן ג), וכ"כ במשמרות כהונה טהרות (פ"ד מ"ה). ובשו"ת בית שלמה (חיר"ד סימן קסב). ע"ש. וכ"כ המהרש"ם א"ח (הל' פסח סימן תסז דף קעד ע"ב) שאע"פ שהש"ך חולק על המשאת בנימין בזה, מ"מ העיקר כדברי הרב משאת בנימין. ע"ש. ודון מינה ואוקי באתרין. [וע' במאמר מרדכי סימן שיח סוף סק"ו שכתב ג"כ להתיר חימום הקפה כנגד המדורה במקום שהיס"ב, מטעם מצטמק ורע לו. ושוב ראה להברכ"י שכל"כ בשם כנה"ג וכו'. ע"ש. ודר"ק]

(ט) ומצאתי און לי לחזק הדין שכל שרובו יבש ומיעוטו רוטב אין בו תורת בישראל, כי בספר אגלי טל (במלאכת האופה סעיף כו, דף קלא ע"א), על מ"ש בש"ע סט"ז, שמותר ליתן פשטידא, שהוא פת ממולא בבשר ושומן, שנצטננה, כנגד האש במקום שהיד סולדת בו, ואע"פ שהשומן שבה שנקרש חוזר ונימוח. הביא מ"ש הלבוש להגיה שצ"ל במקום שאין היד סולדת בו, והמג"א חלק עליו, וכתב, שכיון דמעיקרא יבש הוא אף שאח"כ נימוח דינו כדין תבשיל יבש שמותר. וכתב, ולפע"ד לכאורה הרי דברי הלבוש נכונים בסברא, שהרי כשמניחו במקום שהיס"ב, עוד קודם שיתחמם כל כך, הוא ניתך ונימוח, ועודנו קר שעדיין אין היס"ב, וכל שאין היס"ב צונן מקרי, וכמ"ש בב"י (סימן רנג), ואח"כ כשנעשה יד סולדת בו הרי הוא מבשל דבר לח צונן וכו'. ולכן נלע"ד ע"פ מ"ש בב"י בשם רבינו יונה, שכל שרובו רוטב ומצטמק ויפה לו ונצטנן יש בו בישראל, ולכאורה אינו מובן, דמה לי רובו רוטב או מיעוטו, ונ"ל משום שעיקר כוונתו של הבא לחמם התבשיל הוא על הרוב, ולגבי המיעוט הו"ל דבר שאינו מתכוין, ואנו בתר עיקר כוונתו אזלינן, והרי לפי הכרעת הרמ"א מעיקר הדין אין בישראל אחר בישראל אפי' בלח, וכדעת הרמב"ם והרשב"א והר"ן, ולכן כיון שעיקר כוונתו היא על הרוב היבש אין לחוש למיעוט הרוטב, וה"נ לגבי האינפאנדה שעיקר כוונתו לא על השומן שבה, ואע"ג דהוי פסיק רישיה לגבי השומן, מ"מ כיון שמעיקר הדין הלכה כהפוסקים דס"ל אין בישראל אחר בישראל בלח, אף שאנו מחמירים, מ"מ באופן שאינו מתכוין מותר. עכת"ד. (אך מה שהוסיף שם באות ה', שלפי מ"ש התה"ד (סימן רסה) והריב"ש (סימן שצד), אף היכא דהוי פסיק רישיה מ"מ לא הוי מלאכת מחשבת, ואינו אסור אלא מדרבנן, הילכך כיון שעיקר כוונתו על הרוב היבש, אף דהוי פסיק רישיה לגבי הרוטב, בדרבנן שפיר יש לסמוך על הפוסקים דס"ל אין בישראל אחר בישראל בלח. ע"כ. עמו הסליחה שתלמוד ערוך הוא בשבת (קג א) ובכמה דוכתי דפסיק רישיה הוי מדאורייתא וחשיב שפיר מלאכת מחשבת. וכבר הארכת בזה בשו"ת יביע אומר ח"ד (חאר"ח ר"ס לד). ואכמ"ל). ולכאורה גם למרן שפסק שיש בישראל אחר בישראל בלח, אינו אלא משום

בשביל האוכל היבש שאין בו דין בישול אחר בישול, ואין חוששים למיעוט הרוטב, וכדין המוציא את החי במטה שהוא פטור, ואע"פ ששם אסור ע"פ מדרבנן, מ"מ כאן מותר לכתחלה, משום דבלא"ה דעת כמה ראשונים שאין בישול אחר בישול בלח, ולהכי בכה"ג דליכא דררא דאורייתא לא אסרו. ע"ש. (וע' בהערת הרה"ג המ"ל שם). וכן ראיתי לידידנו הגר"ח"פ שינברג שליט"א במאמר שנדפס בקובץ "ספר זכרון" להגר"ב זולטי זצ"ל (עמוד תרנז) שהסתמך ג"כ על דברי הגר"ח"פ פרנק הנ"ל. ע"ש. ויש להוסיף קצת, שלפי מ"ש שכל שרוב התבשיל יבש, מיעוט הרוטב בטל לגביו מן התורה, ואין כאן דררא דאורייתא, א"כ י"ל דחשיב שפיר כדבר שאינו מתכוין, שמסתמא עיקר כוונתו על הרוב שבתבשיל, וכמ"ש האגלי טל, ואף דהוי פ"ר, מ"מ פ"ר בדרבנן שרי לדעת כמה פוסקים, וכמ"ש בשו"ת יביע אומר ח"ד (סימן לד אות כו ואות לא - לב). ונמצאו דברי חכמים קיימים, שכל שהרוב יבש והמיעוט רוטב אין בו דין בישול אחר בישול. והנה גם הרה"ג ר' עובדיה הדאיה בשו"ת ישכיל עבדי (ח"ג, חאר"ח סימן י אות יב, וח"ד חאר"ח סימן טו, וחלק ח' דף קעח ע"ב) כתב, שהמנהג שנהגו להקל ברובו יבש ומיעוטו רוטב יש לקיימו, והסתמך על מ"ש הרב ארץ חיים. ע"ש. וכן העלה להקל ידידנו המנוח הרה"ג ר' יצחק חזן בשו"ת יחווה דעת ח"ב (חאר"ח סימן כד אות ב). ע"ש. [גם הלום נדפס ספר "קריית ארבע" לידידנו הרה"ג זך השכל והרעיון רבי אברהם הכהן נר"ו, ושם (עמוד שנו) הביא מ"ש הרה"ג מהר"י שטרית בספרו להקל ברובו יבש ומיעוטו רוטב, והסתמך ג"כ על דברי בזה, והרה"ג שר המסכים ר' שלום משאש נר"ו בשולי הסכמתו השיג עליו בזה, וכדבריו בספרו תבואות שמש שכתב להחמיר בזה, והרה"ג המחבר קרית ארבע הנ"ל כתב עליו, ולפע"ד העיקר כדברי מהר"י שטרית, שכן הסכימו גדולי דורינו, וצ"י גם למש"כ להקל בספרי יחווה דעת ח"ב (סימן מה). וענותו תרבני שבשפלנו זכר לנו. אפריון נמטייה]. וכן עיקר להקל. ובפרט אחר שראינו עדותו של הרב שם חדש שהעיד בגדלו שכן מנהג ירושלים מקדמת דנא. והנח להם לישראל אם אינם נביאים בני נביאים הם. והמחמיר תע"ב.

ידידו עוז הדוש"ת סוה"ר עובדיה יוסף ס"ט.

ק"ל להקל בכל גוונא, רק שלא יהיה באופן שנראה כמבשל. (ואנן דאיירינן בפלאטה חשמלית שאין דרך לבשל עליה, וגם לא שייך בה חיתוי, הוי כמו דין כנגד המדורה במקום שהיס"ב). ועכ"פ מה שהעלה הרב אגרות משה להחמיר, אין דבריו מחוורים. ובפרט לפי מש"כ שיש ס"ס להקל, שמא הלכה כהפוסקים שבכל אופן אין בישול אחר בישול בלח, ואת"ל הלכה כהחולקים שמא במצטמק ורע לו מותר. (ויש להרחיב עוד ולומר, שלפי דעת הרבה ראשונים שפוסקים שכל שנתבשל כמאכל בן דרוסאי, שוב אין בו דין בישול מן התורה, ומהם, הרמב"ן והרשב"א והר"ן והמאירי והארחות חיים, נראה לכאורה שגם בתבשיל לח שכבר נתבשל אע"פ שמשביח בבישולו שנית לא עדיף מנתבשל כמאב"ד שאין בו בישול מה"ת, אלא שיש ג"כ הרבה פוסקים דס"ל כהרמב"ם ומרן, וכמ"ש הבאה"ל (סימן שיח ס"ד) ד"ה אפילו בעודו רותח. ע"ש. ובלא"ה הרי הביא שם דעת רבינו יונה והרא"ש שסוברים ג"כ שכל שנתבשל כמאב"ד אין בו איסור בישול מה"ת, ובכל זאת סוברים שיש בישול אחר בישול מה"ת בלח. וכמ"ש רבינו ירוחם בשם רבינו יונה, וכ"כ בשמו הר"ן (ר"פ במה טומנין. וצ"ע). וע' בשו"ת כתונת יוסף (חאר"ח סימן יב) מה שהאריך בזה הרהמ"ח, ובא רעהו וחקרו. ואכמ"ל.

יא) ואנכי הוואה להגאון רבי צבי פסח פרנק, רבה של ירושלים, בשו"ת הר צבי חאר"ח (ח"א עמוד רסג), שנשאל מאת גאון אחד, בהא דק"ל לכ"ע שאין בישול אחר בישול בדבר יבש שהוא גוש, והרי אי אפשר שלא יהיה שום לחלוחית על פניו, וא"כ היה ראוי לאסור משום שיש בישול אחר בישול בלח, ולא אשתמיט שום פוסק לומר שצריך שיהיה נגוב לגמרי, והשיב (בעמוד רסד) ע"פ מ"ש האחרונים שאף לשיטת רש"י והרא"ש שיש בישול אחר בישול בלח מ"מ במצטמק ורע לו מותר וכו', ואף אנו נאמר עוד שכשם דק"ל גבי הוצאה (שבת צג ב) המוציא את החי במטה פטור אף על המטה, שהמטה טפלה לו, גם בדין בישול הטפל בטל לגבי העיקר, ומעתה ניחא מ"ש רבינו ירוחם בשם רבינו יונה, שכל שרובו רוטב, עיקר ההנחה ע"ג הכירה בשבת הוי כאילו נעשה בשביל הרוטב, ואסור, משום שיש בישול אחר בישול בלח, משא"כ בתבשיל שרובו יבש ומיעוטו רוטב, אז אמרינן שעיקר הפעולה נעשית

